

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ГОМЕОСТАЗИС НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІННОВАЦІЙ

EFFECT OF INVESTMENT ON HOMEOSTASIS OF NATIONAL ECONOMIC SYSTEM THROUGH INNOVATION

Сержанов В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
декан економічного факультету,
Ужгородський національний університет

Штулер І.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія управління

Досліджено сценарії взаємодії технологічних укладів, що становить основу формування сучасної концепції управління інвестиційно-інноваційною діяльністю. Виявлено й структуровано сценаріїв взаємодії технологічних укладів, визначено їх взаємозалежності, відповідність умовам, що склалися, й можливість адаптації до змін, що відбуваються.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інвестиційна політика, економічна система, рівновага, стійкість, розвиток, глобалізація, гомеостазис.

Исследованы сценарии взаимодействия технологических укладов, что составляет основу формирования современной концепции управления инвестиционно-инновационной деятельностью. Выявлены и структурированы сценарии взаимодействия технологических укладов, определены их взаимозависимости, соответствие условиям, которые сложились, и возможность адаптации к изменениям, что происходит.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, инвестиционная политика, экономическая система, равновесие, устойчивость, развитие, глобализация, гомеостазис.

Studied scenarios of interaction technological structures that is the basis of modern concepts of investment management and innovation. Identified and structured interaction scenarios of technological structures, identifies their interdependencies, compliance with the conditions that exist, and the possibility of adapting to changes that happen.

Keywords: investment, innovation, investment policy, economic system, balance, stability, development, globalization, homeostasis.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Наявний стан економіки України не дає впевненості в реалізації політики розвитку чи стійкого зростання. Важливим є потреба в дослідженні причин та передумов, які сприятимуть розробці стратегії розвитку національної економічної системи.

Підвищення конкурентоспроможності національної економічної системи можливе за умови зміни у структурі економіки України в напрямі розвитку наукоємних виробництв. Реалізація цього напрямку державної інвестиційно-інноваційної політики передбачає стимулювання залучення інвестиційних ресурсів, відкриття «інноваційної ніші» та визначення завдань, що вимагає вирішення, є вибір базисної інновації, що забезпечує потенційно велике

значення граничного продукту капіталу. Основою для вирішення поставленого завдання є дослідження сценаріїв взаємодії технологічних укладів, еволюційних змін у структурі національного господарства, загальних тенденцій інвестиційної активності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Вивченням структурних змін в народному господарстві займалися такі закордонні вчені, як: Ф. Кене, Дж.Б. Кларк, В. Леонт'єв, Р. Лукас, К. Маркс, А. Маршалл, А. Сміт, Й. Шумпетер. Формуванню теоретичного й практичного базису дослідження розвитку національного господарства, економічного потенціалу та інноваційного розвитку економічних систем, присвячено праці відомих вітчизняних учених: В. Гейця, С. Єрохіна, М. Єрмошенка, В. Черняка, Г. Ялового, В. Шевчука та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. Досі залишаються невирішеними питання, що полягають у дослідженні теоретичних та методологічних аспектів формування організаційно-економічних механізмів активізації інвестиційно-інноваційної діяльності. Не відпрацьовані також такі концептуальні питання, як організація й регулювання інноваційного процесу в сучасних умовах.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження сценаріїв взаємодії технологічних укладів для визначення пріоритетів інвестиційної політики та стимулювання наукомістких конкурентоспроможних галузей національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ми бачимо успішне застосування капіталу в економіках таких країн, як: США, ФРН, Японія та інші держави. Але обсяг реальних інвестицій в економіку України досить незначний (див. табл. 1). Причому переважна більшість цих інвестицій мала українське коріння й вкладалися в Україну через офшорні зони світу.

Постає логічне питання: Чому? Інвестиційний процес в Україні стримується через те, що в нас «закрита» інноваційна ніша. Безперечно, що комплекс складних соціально-політичних

проблем також впливає, але у цій статті ми розглянемо лише природу інноваційного процесу.

Для відкриття інноваційної ніші необхідно, щоб ринок сформував певні умови. Серед них особливо важливими є нова структура відносних цін, нагромадження необхідної кількості вільних капіталів і зниження відсоткової ставки тощо. Усі ці умови перебиваються одним – виникненням позитивної різниці між вартістю випуску продукції й вартістю витрат на неї. Лише базисна інновація забезпечує потенційно велике значення граничного продукту капіталу. Тому в умовах технологічного пату лише ніша з базисною інновацією здатна давати у виробничій сфері прибуток, який згодом поширюється по всій економіці інноваційною хвилею [2].

Сценарії взаємодії технологічних укладів такі. Перший сценарій зображено на рис. 1.

Він відтворює ситуацію, коли старий технологічний уклад уже вичерпав закладені в ньому можливості економічного зростання, а новий лише започатковується. Цей сценарій характеризується:

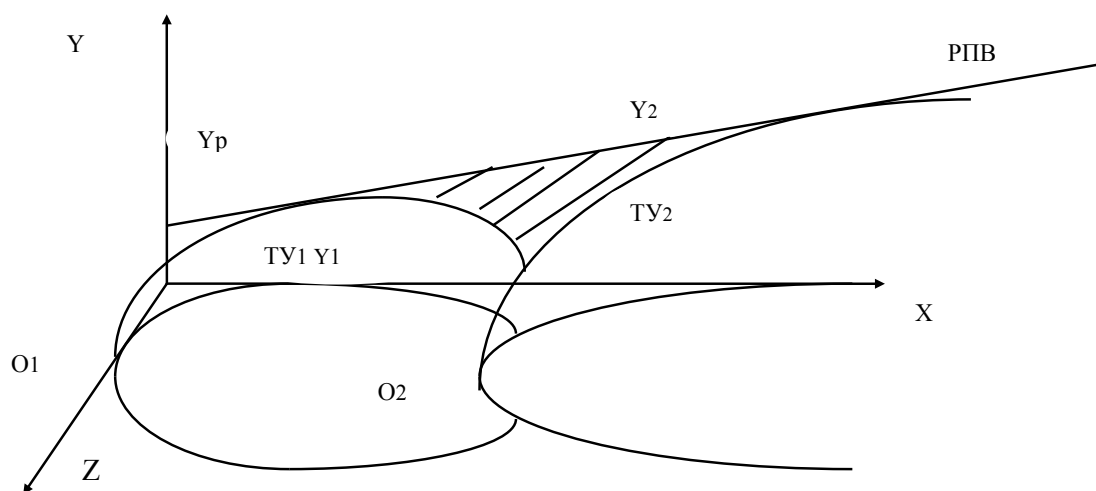
- технологічним патом;
- глибокою економічною кризою;
- високим рівнем інфляції;
- потужними перерозподільними процесами вільних капіталів – інфляційною трансфертизацією доходів;
- формуванням нової структури відносних цін;

Таблиця 1

Обсяг інвестицій в економіку України на кінець IV кварталу 2015 р., млн дол. США

Показник	Залишок на 01.10.2015	Зміни за рахунок операцій	Курсова різниця, переоцінка капіталу та інші зміни	Потік за квартал (зміни в цілому)	Залишок на 01.01.2016
Прямі іноземні інвестиції	63 061	743	-1 643	-900	62 161
Портфельні інвестиції	32 623	582	-3 351	-2 769	29 854
Інші інвестиції	88 252	-1 886	-1 182	-3 068	85 184

Джерело: побудовано авторами на основі [4]

Рис. 1. Модель взаємодії технологічних укладів і виникнення кризи

Джерело: авторська розробка

– високою нормою відсотку;
– великим відривом рівнів випуску продукції обох технологічних укладів від реального природного рівня випуску.

Саме за цим сценарієм розгортаються події в Україні та інших країнах СНД. Він спостерігався й під час Великої депресії в США, а також депресій 1810–1820 рр. у Німеччині, Англії й Сполучених Штатах Америки [11].

Другий сценарій описує теоретично можливу ситуацію безкризового транзитивного періоду. Його характерною особливістю є виникнення нового технологічного внеску без запізнення, тобто тоді як попередній ще не вичерпав своїх економічних можливостей. Тому до настання транзитивного періоду новий технологічний уклад встигає сформуватися. При цьому кризові процеси в транзитивному періоді не виникають (див. рис. 2).

Як видно з рис. 2, розриву в рівнях випуску практично немає, і тому рівні природного випуску продукції обох укладів (ТУ1 і ТУ2) зливаються з рівнем реального природного випуску (РПВ), і кризи не виникає. Слід зазначити, що практичних прикладів здійснення іншого сценарію в історії поки ще не було [1].

Третій сценарій є проміжним між першим і другим. Це ситуація, коли вищий технологічний уклад з'являється з запізненням, але й нижчий ще не вичерпав повністю своїх можливостей. У транзитивний період вищий технологічний уклад ще слабкий, що зумовлює кризові процеси в економіці, однак він уже реально існує й визначає неухильний процес економічного зростання. Прикладом реалізації третього сценарію є 1975–1985 рр. в економіці США, Японії, Англії, а також Китаї [14].

У найзагальніших рисах інноваційно-інвестиційна політика в кризовій фазі економічного циклу вже описана [6]. Зобразимо її конкретними прикладами з нашого сьогодення, звертаючи особливу увагу на рішення, які привели до

помилкових дій уряду й у цілому до хибних кроків у соціально-економічній політиці держави. Першим прикладом може бути вибір такого пріоритету в інвестиційній політиці, як агропромисловий комплекс. Ця галузь належить до нижчого технологічного укладу, тому інвестиції в неї мають стимулювати інфляцію витрат [5].

Оскільки в нижчому технологічному укладі віддача капіталу досить низька, то ефект від інвестицій теж незначний. Утворювані при цьому потоки капіталів настільки малі, що їх замало для розкриття «капсули інновацій». Здавалося б, абсолютно ясно: найправильніше обирати пріоритетом «точку росту». При цьому розгортання інноваційної хвилі супроводжується потужнішими потоками капіталів. А це з більшою ймовірністю забезпечує розвиток капсули інновацій і життєво важливих виробництв найнижчого технологічного укладу, оскільки вони за такої політики отримують додаткові кошти внаслідок перерозподілу частини ВВП, який збільшився [2].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Криза управління в Україні затяглася. Однак правильних пріоритетів інвестиційної політики в нас і досі немає. Головна причина – у помилковому розумінні сутності базисної інновації, оскільки ще немає розуміння того, що «точка росту» як капсула інновацій містить суто визначений, ледь не «хромосомний», набір ознак. Отже, й надалі допускатимуться помилки не лише у виборі пріоритетів, а й у підходах до зовнішніх кредитів і сфер їх використання. Криза ще більше поглиблюватиметься, оскільки капітал буде законсервованій на неправильно обраних напрямках, і країна надовго залишиться серед тих, що «хронічно доганяють». Становлення економіки пов'язане з інвестиціями в довгострокові проекти. Однак початкова точка прикладання вільних капіталів визначається інноваційною нішею [10].

Будь-які інші напрями інвестицій спричинюють інфляцію витрат. Тому інвестиційна полі-

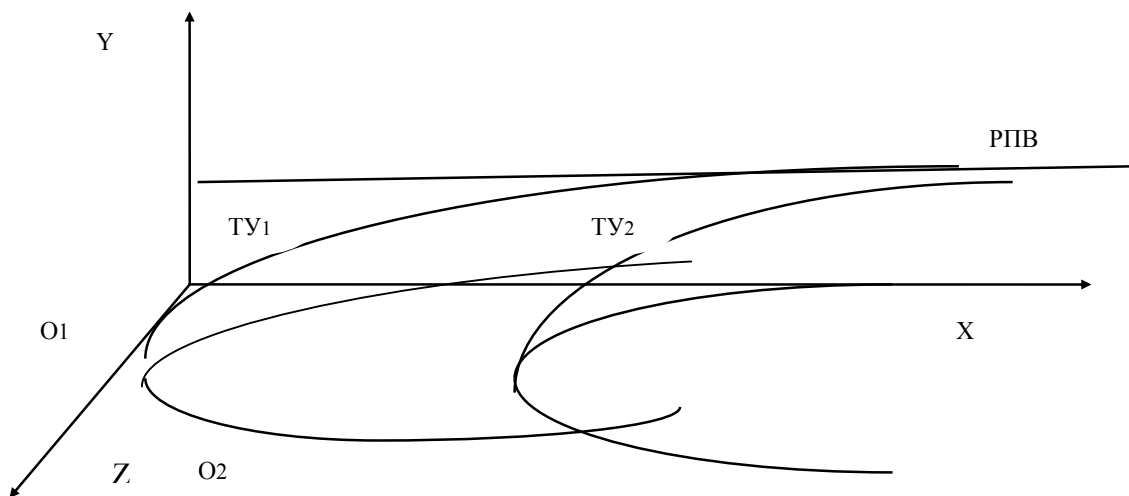

Рис. 2. Модель безкризової взаємодії технологічних укладів

Джерело: авторська розробка

тика в кризовій фазі економічного циклу в першому стані має спрямовуватися на найшвидше відкриття інноваційних ніш, що передбачає наявність двох обов'язкових складових частин: нової структури відносних цін, сприятливих для інновації, а також дешевих капіталів. Цікавий момент: здатність інновацій притягувати до себе потоки вільних капіталів є причиною поєднання країн в економічні союзи. У завершальній стадії життєвого циклу технологічного укладу, коли віддача від капіталу знижується до критичного мінімуму, індустріальні центри великого союзу, продовжуючи притягувати до собі потоки капіталів, знекровлюють «окраїни». Унаслідок цього союз розпадається на окремі системи. Тим самим «окраїни» розривають канали потоків, які їх знекровлюють, і захищають у такий спосіб свої інтереси.

Коли виникає новий технологічний уклад, розгортається інноваційна хвиля й створюються нові виробництва, тоді вигідніше об'єднуватися в союзи, оскільки це, з одного боку, обіцяє створення на своїй території нового виробництва, яке увійде до структури «народжуваного» технологічного укладу, і залучення потоків капіталів, а з іншого – забезпечує більший ринок, що важливо для розвитку капсули інновацій. В умовах, коли економічний спад затягнувся, а диференціація за рівнем доходів населення й регіо-

нів різко зросла, підвищується роль столиць як центрів притягання потоків капіталів. Розуміння логіки розгортання інноваційної хвилі можна застосувати не лише до окремої системи, а й до цілої держави [1].

Навіщо йти на великі витрати й мати від цього неприємності, коли досить змусити іншу сторону інвестувати свої вільні капітали в напрями, які не збігаються за фазою з інноваційною хвилею. Шкода від неправильного вкладання капіталів за нинішньої складності економічних систем може бути такою ж руйнівною, як і розорення від воєнних дій. До особливо сильного вибухового ефекту це приводить у транзитивний період. Тоді навіть надання зовнішньої матеріальної допомоги, яка відводить потоки капіталів від «точок росту», розладнує весь інноваційний процес. А коли інноваційна хвиля розгортається, руйнівний ефект дає, навпаки, матеріальна підтримка в «точці росту». Точковий, локальний розгін темпів зростання, коли вони стають вищими від оптимальних, підриває економічну систему зсередини. Відзначені процеси й відбуваються зараз в Україні. Іншими словами, якщо ми хочемо зруйнувати економіку будь-якої країни, це можна зробити або «недовкладаючи» в «точку росту», або «перевкладаючи» у неї: вплив капіталу з традиційних галузей знекровить їх, а отже, і всю економіку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Геєць В. Інноваційні перспективи України: [монографія] / В. Геєць, В. Семиноженко. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
2. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: [монографія] / за ред. М. Єрмошенко, С. Єрохін. – К.: НАУ, 2008. – 216 с.
3. Парето В. Курс політичної економії / В. Парето. – Львів, 1906. – 801 с.
4. Платіжний баланс і зовнішній борг України на кінець IV кварталу 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208377>.
5. Сакс Д. Макроекономіка. Глобальний аспект / Д. Сакс. – М., 2005. – 848 с.
6. Шевчук В. Формування інноваційної моделі сталого розвитку України в посткризовий період / В. Шевчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2010/1-2/20103.html>.
7. Шумпетер Й. Економічне вчення і метод: історичний огляд / Й. Шумпетер. – Львів, 1954. – 401 с.
8. Яловий Г. Сутність інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства / Г. Яловий, С. Колесок, О. Іваницька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua>.
9. Akamatsu K. A historical pattern of economic growth in developing countries / K. Akamatsu // Journal of Developing Economies. – 1962. – Vol. 1 (1). – P. 3–25.
10. Aspinwall R. Handbook for Innovation Strategy / R. Aspinwall. – Washington, 2005. – 145 p.
11. Freeman R. The Economics of Technological Innovations / R. Freeman. – London, 2005. – 105 p.
12. Pareto W. Course of Political Economy / W. Pareto. – London, 1906. – 801 p.
13. Palmer J. The deficit dilemma Budget policy / J. Palmer. – Washington, 2006. – 159 p.